การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน*

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN WITH DELAYED LANGUAGE DEVELOPMENT USING DISCRETE TRIAL TRAINING

ภิญญดา โคตวงศ์[1] และ ภัทรพร แจ่มใส[2]

Phinyada Khotwong[1] and Pattaraporn Jamsai[2]

[1-2]ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-2]Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education,

Kasetsart University, Thailand

Corresponding author E-mail: phinyada.k@ku.th

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 14 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 16 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 14 July 2026; Accepted 16 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) เป็นการวิจัยกรณีศึกษา โดยใช้การเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคม แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน จำนวน 8 แผน และ

*ภิญญดา โคตวงศ์ และ ภัทรพร แจ่มใส. (2569). การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1293-1307.

Phinyada Khotwong and Pattaraporn Jamsai. (2026). The Development Of Social Communication Skills In Preschool Children With Delayed Language Development Using Discrete Trial Training. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1293-1307.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67–1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง และหลังการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และการเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน กรณีศึกษามีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นในทุกพฤติกรรมเป้าหมาย โดยค่าเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การตอบสนองต่อการทักทายเพิ่มขึ้นจาก 0.80 เป็น 2.00 การขอเพิ่มขึ้นจาก 0.00 เป็น 2.00 การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอเพิ่มขึ้นจาก 0.20 เป็น 1.70 และการโต้ตอบสั้น ๆ เพิ่มขึ้นจาก 0.60 เป็น 1.90 นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมสะท้อนให้เห็นว่ากรณีศึกษาสามารถใช้ภาษาพูดในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น และมีความสามารถในการแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนมีแนวโน้มเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา

คำสำคัญ: การสื่อสารทางสังคม, วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน, พัฒนาการล่าช้าด้านภาษา, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purpose of this study was to compare the social communication skills of a preschool child with delayed language development before and after participation in learning activities based on Discrete Trial Training (DTT). This study employed a case study research design using a pretest–posttest comparison approach. The participant was a 5-year-old female preschool child diagnosed with delayed language development and selected through purposive sampling. The research instruments consisted of a social communication skills assessment

form, eight learning activity plans based on Discrete Trial Training, and a behavioral observation record form. The target behaviors covered four domains: responding to greetings, requesting, responding to offered items, and brief conversational interaction. All instruments were validated by three experts, yielding an Index of Item–Objective Congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00. Data were collected through five assessments conducted before the intervention and five assessments conducted after the intervention. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean scores and comparisons between pre-intervention and post-intervention performance.

The findings indicated that, following participation in learning activities based on Discrete Trial Training, the participant demonstrated improvement in all targeted social communication skills. The overall mean score increased from 0.40 to 1.90. Specifically, the mean score for responding to greetings increased from 0.80 to 2.00, requesting increased from 0.00 to 2.00, responding to offered items increased from 0.20 to 1.70, and brief conversational interaction increased from 0.60 to 1.90. Furthermore, behavioral observation data revealed that the participant was able to use spoken language more appropriately and demonstrated a greater ability to perform target behaviors independently. The findings suggest that Discrete Trial Training is a promising instructional approach for promoting social communication skills in preschool children with delayed language development.

Keywords: Social communication skills, Discrete Trial Training, Delayed language development, Preschool children

บทนำ

การสื่อสารเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาด้านภาษา ความคิด และสังคม เด็กที่มีทักษะการสื่อสารเหมาะสมตามวัยสามารถ

ถ่ายทอดความต้องการ ความรู้สึก และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และการปรับตัวในสังคม (Antopolskaya et al., 2017; Ramsook et al., 2020) นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารทางสังคมยังมีความสัมพันธ์กับความสามารถด้านอารมณ์ สังคม และความสำเร็จทางการเรียนในระยะต่อมา (Bishop et al., 2019; Rautakoski et al., 2021) สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 ที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กสามารถใช้ภาษาและสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมตามวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

อย่างไรก็ตาม เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษามักมีข้อจำกัดทั้งด้านความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ส่งผลให้มีความยากลำบากในการเริ่มต้นการสื่อสาร การตอบสนองต่อผู้อื่น และการใช้ภาษาในบริบททางสังคม เด็กกลุ่มนี้จึงมักมีปัญหาด้านการสนทนาโต้ตอบและการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการปรับตัวในชีวิตประจำวัน (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563) อีกทั้งข้อมูลสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยของประเทศไทยยังสะท้อนให้เห็นว่าเด็กจำนวนหนึ่งมีความเสี่ยงด้านพัฒนาการภาษาและการสื่อสาร ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2568)

จากการศึกษาสภาพปัญหาของกรณีศึกษา พบว่าเป็นเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา มีข้อจำกัดในการใช้ภาษาพูดเพื่อสื่อสาร มักตอบสนองเมื่อได้รับการกระตุ้นจากผู้ใหญ่ และไม่ค่อยเริ่มต้นการสื่อสารด้วยตนเอง ส่งผลให้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นไปอย่างจำกัด จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) เป็นแนวทางที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน การเสริมแรงเชิงบวก และการลดระดับการกระตุ้นอย่างเป็นระบบ (Lovaas, 1987; Sam & AFIRM Team, 2016) ผลการวิจัยหลายฉบับรายงานว่าวิธีการดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Eikeseth et al., 2002; Booth & Keenan, 2018; Hamdan, 2018) อย่างไรก็ตาม ยังพบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยตรงค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการ

สอนแบบทดลองแยกส่วน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการสื่อสารและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน

การทบทวนวรรณกรรม

1. เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา

พัฒนาการล่าช้าด้านภาษา (Language Delay) เป็นภาวะที่เด็กมีพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารต่ำกว่าที่คาดหวังตามวัย ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการรับรู้ความหมายของภาษา การใช้คำศัพท์ การเรียบเรียงประโยค และการสื่อสารกับผู้อื่น เด็กกลุ่มนี้มักประสบปัญหาในการเริ่มต้นการสื่อสาร การแสดงความต้องการ และการโต้ตอบกับบุคคลรอบข้าง ซึ่งอาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ในระยะยาว (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563; Rautakoski et al., 2021)

การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาตั้งแต่ช่วงปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สมองมีความยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว หากเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

2. ทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ทักษะการสื่อสารทางสังคม (Social Communication Skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาและพฤติกรรมการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม ครอบคลุมการเริ่มต้นการสื่อสาร การผลัดกันสนทนา การใช้ภาษาพูดและอวัจนภาษา การตอบสนองต่อคู่สนทนา และการสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการหรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Antopolskaya et al., 2017; Bishop et al., 2019)

ทักษะการสื่อสารทางสังคมนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสัมพันธภาพ การปรับตัวทางสังคม และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เด็กที่มีทักษะการสื่อสารทางสังคมที่

เหมาะสมจะสามารถสื่อสารความต้องการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ramsook et al., 2020)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของทักษะการสื่อสารทางสังคมไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การตอบสนองต่อการทักทาย (2) การขอ (3) การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และ (4) การโต้ตอบสั้น ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3. วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT)

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ (Applied Behavior Analysis: ABA) โดยแบ่งทักษะที่ต้องการสอนออกเป็นขั้นตอนย่อย และจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การนำเสนอสิ่งเร้า การตอบสนองของผู้เรียน และผลที่ตามมา ซึ่งรวมถึงการเสริมแรงเพื่อส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมาย (Lovaas, 1987)

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนมุ่งเน้นการฝึกซ้ำอย่างเป็นลำดับขั้น การให้แรงเสริมเชิงบวกทันทีเมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง และการลดระดับการกระตุ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างอิสระ (Sam & AFIRM Team, 2016)

ผลการศึกษาหลายฉบับรายงานว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา (Booth & Keenan, 2018; Eikeseth et al., 2002; Hamdan, 2018)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยในประเทศ พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กปฐมวัยสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยสามารถช่วยพัฒนาความสามารถด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) ยังสามารถส่งเสริมความเข้าใจด้านภาษาและการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความเข้าใจคำศัพท์และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (ฌิษณุกานต์ ขำเดช, 2559) ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ทางสังคม เช่น การเล่น

บทบาทสมมติ ยังมีส่วนช่วยพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม (ธีระวรรณ ผุสิงห์ และนนทชนนปภพ ปาลินทร, 2565)

สำหรับงานวิจัยต่างประเทศ พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประสิทธิผลของวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนต่อการพัฒนาทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ร่วมกับวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและสติปัญญาของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Eikeseth et al., 2002) นอกจากนี้ วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนยังสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารอวัจนภาษา การสบตา การเลียนแบบ และการตอบสนองทางสังคมของเด็กที่มีภาวะออทิซึมสเปกตรัมได้อย่างมีนัยสำคัญ (Hamdan, 2018) รวมทั้งการฝึกอบรมผู้ปกครองให้สามารถดำเนินการสอนตามขั้นตอนของวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนได้อย่างถูกต้อง ยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านการสื่อสารของเด็กโดยตรง (Booth & Keenan, 2018)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นแนวทางที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนว่าสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะด้านภาษา ความเข้าใจคำศัพท์ หรือพฤติกรรมการสื่อสารโดยรวม ขณะที่การศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยตรงยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางสังคมพื้นฐาน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ ค่อนข้างน้อย รวมทั้งยังมีการศึกษารายกรณีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ไม่มากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยมุ่งเน้นพฤติกรรมการสื่อสารทางสังคมพื้นฐานทั้ง 4 ด้าน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการสื่อสารและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มดังกล่าวต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกรณีศึกษา (Case Study) โดยใช้การเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม (Pretest–Posttest Comparison) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน

กรณีศึกษา

กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยประมาณ 1 ปี โดยมีความล่าช้าด้านภาษาพูด กล้ามเนื้อมัดเล็ก และสมาธิ เด็กสามารถพูดเป็นคำหรือวลีสั้น ๆ มักตอบสนองเมื่อได้รับการถามซ้ำหรือการกระตุ้น และมีพฤติกรรมเล่นคนเดียว ไม่เริ่มต้นสื่อสารด้วยคำพูด ผู้ดูแลหลักคือปู่และย่า ซึ่งมีลักษณะการเลี้ยงดูแบบตอบสนองความต้องการของเด็กทันที ส่งผลให้เด็กมีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสารและการช่วยเหลือตนเองค่อนข้างจำกัด ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากมีคุณลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และผู้ปกครองให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตรประมาณค่า 3 ระดับ (0–2 คะแนน) ครอบคลุมพฤติกรรมเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ

2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) จำนวน 8 แผน ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 4 เรื่อง ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ เรื่องละ 2 แผน เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกซ้ำในสถานการณ์ที่หลากหลายและส่งเสริมการคงอยู่ของพฤติกรรมเป้าหมายตามหลักการของ DTT

3. แบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมขณะฝึก ซึ่งดัดแปลงจากแนวทางของ Sam และ AFIRM Team (2016) ใช้บันทึกพฤติกรรมการตอบสนองของเด็กในแต่ละรอบการสอน โดยประเมินตามระดับการกระตุ้น 4 ระดับ (0–3 คะแนน) โดยกำหนดระดับคะแนนตามระดับการช่วยเหลือที่เด็กได้รับ ตั้งแต่การแสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองจนถึงไม่สามารถแสดงพฤติกรรมได้

คะแนนดังกล่าวใช้สำหรับติดตามความก้าวหน้าของพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรมเท่านั้น และไม่นำมาใช้ในการคำนวณผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ การศึกษาปฐมวัย และจิตวิทยาพัฒนาการ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (0.50) แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกรณีศึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของขั้นตอนกิจกรรม สื่อการสอน และระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนการจัดกิจกรรม (Pre-test) ผู้วิจัยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาโดยใช้แบบประเมิน จำนวน 5 ครั้ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของพฤติกรรมเป้าหมาย

2. ระยะดำเนินการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที สัปดาห์ละ 4 ครั้ง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยดำเนินกิจกรรมตามลำดับ ดังนี้

(1) การตอบสนองต่อการทักทาย จำนวน 2 ครั้ง

(2) การขอ จำนวน 2 ครั้ง

(3) การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ จำนวน 2 ครั้ง

(4) การโต้ตอบสั้น ๆ จำนวน 2 ครั้ง

ระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลพฤติกรรมของกรณีศึกษาด้วยแบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรม เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของพฤติกรรมเป้าหมายในแต่ละรอบการสอน

3. ระยะหลังการจัดกิจกรรม (Post-test) ผู้วิจัยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาโดยใช้แบบประเมินฉบับเดียวกับระยะก่อนการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ทั้งในภาพรวมและรายด้าน พร้อมเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ย เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เนื่องจากเป็นการศึกษากรณีศึกษาเพียง 1 ราย จึงใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์จากแบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมโดยพรรณนาลักษณะการตอบสนอง ระดับการกระตุ้นที่ได้รับ และพัฒนาการของพฤติกรรมเป้าหมายระหว่างการจัดกิจกรรม เพื่อใช้อธิบายผลการวิจัยประกอบข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน โดยใช้การวิจัยกรณีศึกษา แบบเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา จำนวน 1 ราย

ก่อนการจัดกิจกรรม เด็กมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาพูดเพื่อการสื่อสาร โดยมักใช้ภาษากายเป็นหลัก เช่น การชี้ การดึงมือผู้ใหญ่ การพยักหน้า และการส่ายหน้า นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านการสบตา การคงความสนใจ และการโต้ตอบสนทนา ส่งผลให้ต้องอาศัยการกระตุ้นจากครูหรือผู้ดูแลในระดับสูง

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กมีคะแนนทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการจัดกิจกรรม โดยคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 เพิ่มขึ้น 1.50 คะแนน แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

พฤติกรรมเป้าหมาย	ก่อนการจัดกิจกรรม	หลังการจัดกิจกรรม	ความแตกต่าง	ผลการเปลี่ยนแปลง
การตอบสนองต่อการทักทาย	0.80	2.00	+1.20	สูงขึ้น
การขอ	0.00	2.00	+2.00	สูงขึ้น
การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ	0.20	1.70	+1.50	สูงขึ้น
การโต้ตอบสั้น ๆ	0.60	1.90	+1.30	สูงขึ้น
ค่าเฉลี่ยรวม	**0.40**	**1.90**	**+1.50**	**สูงขึ้น**

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการขอเป็นทักษะที่มีการพัฒนามากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 0.00 เป็น 2.00 รองลงมา ได้แก่ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 0.20 เป็น 1.70 การโต้ตอบสั้น ๆ เพิ่มขึ้นจาก 0.60 เป็น 1.90 และการตอบสนองต่อการทักทาย เพิ่มขึ้นจาก 0.80 เป็น 2.00 ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเด็กสามารถใช้ภาษาพูดเพื่อแสดงความต้องการ ตอบรับหรือปฏิเสธ และโต้ตอบกับผู้อื่นได้เหมาะสมมากขึ้น

นอกจากนี้ จากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรม พบว่าเด็กมีการใช้ภาษาพูดแทนการใช้ภาษากายเพิ่มขึ้น สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าและคำสั่งได้ถูกต้องมากขึ้น มีการสบตาระหว่างการสื่อสารเพิ่มขึ้น และสามารถคงความสนใจในกิจกรรมได้ยาวนานกว่าเดิม อีกทั้งยังมีการลดระดับการกระตุ้นจากผู้สอน (Prompt Fading) อย่างต่อเนื่อง โดยเด็กสามารถแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองมากขึ้นและสามารถโต้ตอบบทสนทนาระยะสั้นได้อย่างเป็นธรรมชาติ

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กมีพัฒนาการด้านทักษะการสื่อสารทางสังคมเพิ่มขึ้นในพฤติกรรมเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับ

การเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ รวมทั้งมีแนวโน้มลดการพึ่งพาการกระตุ้นจากผู้สอนและมีความเป็นอิสระในการสื่อสารเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษามีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นกระบวนการสอนที่มีโครงสร้างชัดเจน ประกอบด้วยการนำเสนอสิ่งเร้า การเปิดโอกาสให้เด็กตอบสนอง การให้ผลย้อนกลับ และการเสริมแรงทันทีเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมได้ถูกต้อง รวมทั้งมีการฝึกซ้ำอย่างเป็นระบบและการลดระดับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เด็กสามารถเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Sam และ AFIRM Team (2016) และงานวิจัยของ Lovaas (1987) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Eikeseth et al. (2002), Booth และ Keenan (2018) และ Hamdan (2018) ที่รายงานว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการใช้ภาษาเพื่อแสดงความต้องการ การตอบสนองต่อคู่สนทนา และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรม พบว่าเด็กมีการใช้ภาษาพูดแทนภาษากายเพิ่มขึ้น มีการสบตาและคงความสนใจต่อกิจกรรมได้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถสื่อสารได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการเสริมแรงและการลดระดับการช่วยเหลืออย่างเป็นลำดับมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็ก

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากรณีศึกษาเพียง 1 ราย ผลการวิจัยจึงไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรทั้งหมดได้ แต่ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของวิธีการ

สอนแบบทดลองแยกส่วนในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา และสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้นต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) พบว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เด็กมีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นในพฤติกรรมเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ โดยคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 นอกจากนี้เด็กสามารถใช้ภาษาพูดแทนภาษากายได้มากขึ้น มีการสบตาและคงความสนใจในการสื่อสารได้ดีขึ้น รวมทั้งลดการพึ่งพาการกระตุ้นจากผู้สอนและสามารถสื่อสารได้อย่างเป็นธรรมชาติมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย **1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ครูปฐมวัย ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการใช้การเสริมแรงเชิงบวกและการลดระดับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถนำทักษะการสื่อสารไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน **2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนกับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนและความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงการศึกษาติดตามผลในระยะยาว เพื่อยืนยันความคงอยู่ของทักษะการสื่อสารทางสังคม และขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น **3) ข้อจำกัดของการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกรณีศึกษา โดยศึกษากลุ่มเป้าหมายเพียง 1 ราย จึงมุ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกของกรณีศึกษาเป็นสำคัญ และไม่สามารถอ้างอิงผลการวิจัยไปยังเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาในภาพรวมได้ นอกจากนี้ ระยะเวลาการจัดกิจกรรมมีเพียง 2 สัปดาห์ จึงยังไม่สามารถประเมินความคงอยู่ของทักษะการสื่อสารทางสังคมในระยะยาวได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 สำหรับเด็กอายุ 3–6 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ฌิษณุกานต์ ขำเดช. (2559). การศึกษาความเข้าใจคำศัพท์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินระดับหูหนวกร่วมกับมีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3 จากการสอนตามแนวการแยกสอนทักษะส่วนย่อย (Discrete Trial Training) ร่วมกับหนังสือภาพชุดคำศัพท์ภาษามือ (Sign Language Picture Book). ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระวรรณ ผุสิงห์ และนนทชนนปภพ ปาลินทร. (2565). การเล่นบทบาทสมมติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กปฐมวัย. วารสารราชธานีปฏิภาณ, 2(2), 45–58.

วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ, ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์ และอาทิตยา วังวนสินธุ์. (2563). การส่งเสริมพัฒนาการในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 12(2), 1–15.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2568). วิเคราะห์สถานการณ์งานพัฒนาการเด็กปฐมวัย รอบ 5 เดือนหลัง กลุ่มมารดาและเด็กปฐมวัย. https://hp.anamai.moph.go.th

Antopolskaya, T. A., Zhuravleva, S. S., & Baybakova, O. Y. (2017). Social communication as the means of preschool children education: Research and development opportunities. European Journal of Contemporary Education, 6(4), 636–644. https://doi.org/10.13187/ejced.2017.4.636

Bishop, S., Farmer, C., Kaat, A., Georgiades, S., Kanne, S., & Thurm, A. (2019). The need for a developmentally based measure of social-communication skills. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 58(6), 555–560. https://doi.org/10.1016/ j.jaac.2018.12.010

Booth, N., & Keenan, M. (2018). Discrete Trial Training: A study on the comparison of three training strategies. Interdisciplinary Education and Psychology, 2(2), 1–13.

Eikeseth, S., Smith, T., Jahr, E., & Eldevik, S. (2002). Intensive behavioral treatment at school for 4- to 7-year-old children with autism: A 1-year comparison controlled study. Behavior Modification, 26(1), 49–68.

Hamdan, M. A. (2018). Developing a proposed training program based on discrete trial training (DTT) to improve the non-verbal communication skills in children with autism spectrum disorder (ASD). International Journal of Special Education, 33(3), 579–591.

Lovaas, O. I. (1987). Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 55(1), 3–9.

Ramsook, K. A., Welsh, J. A., & Bierman, K. L. (2020). What you say, and how you say it: Preschoolers' growth in vocabulary and communication skills differentially predict kindergarten academic achievement and self-regulation. Social Development, 29(3), 783–800. https://doi.org/10.1111/sode.12425

Rautakoski, P., af Ursin, P., Carter, A. S., Kaljonen, A., Nylund, A., & Pihlaja, P. (2021). Communication skills predict social-emotional competencies. Journal of Communication Disorders, 93, Article 106138.

Sam, A., & AFIRM Team. (2016). Discrete trial training. National Professional Development Center on Autism Spectrum Disorder, FPG Child Development Center, University of North Carolina.